

QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

İctimai Sektor üçün 31 Nəli Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı

“QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR”

QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

MÜNDƏRİCAT

	Maddələr
Ümumi müddəalar.....	1-2
Məqsəd və tətbiq sahəsi.....	3-11
Qeyri-maddi İrs Aktivlər	12-16
Əsas anlayışlar.....	17-25
Qeyri-maddi aktivlər.....	18-25
Nəzarət.....	20-24
Gələcək iqtisadi mənfəət.....	25
Tanınma və qiymətləndirmə.....	26-65
Ayrıca əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlər.....	32-39
Əldə edilmiş işlənilib hazırlanmaqda olan tədqiqat və təcrübə-konstruktor işləri layihələrə çəkilən sonrakı məsrəflər.....	40-41
Hökumət subsidiyaları və ya qeyri-kommersiya əməliyyatı hesabına əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlər.....	42-43
Aktivlərin mübadiləsi.....	44-45
Təşkilatın daxili imkanları hesabına yaradılmış qudvil.....	46-48
Təşkilatın daxili imkanları hesabına yaradılmış qeyri-maddi aktivlər...	49-65
Tədqiqat mərhələsi.....	52-54
Təcrübə konstruktor işləri mərhələsi.....	55-62
Təşkilatın daxili imkanları hesabına yaradılmış qeyri-maddi aktivlərin ilkin dəyəri.....	63-65
Xərcin tanınması.....	66-70
Keçmiş dövrlərin aktiv kimi tanınmayan xərcləri.....	70
İlkin tanınmadan sonra qiymətləndirmə.....	71-86
İlkin dəyər modeli.....	73
Yenidən qiymətləndirmə modeli.....	74-86
Faydalı istifadə müddəti.....	87-95
Məhdud istismar müddətli qeyri-maddi aktivlər.....	96-105
Amortizasiya müddəti və amortizasiya metodu.....	96-98
Son qalıq dəyəri.....	99-102
Amortizasiya dövrü və amortizasiya metoduna yenidən baxılması.....	103-105
Faydalı istifadə müddəti qeyri-müəyyən olan qeyri-maddi aktivlər.....	106-109
Faydalı istifadə müddətinin qiymətləndirilməsinə yenidən baxılması...	108-109
Balans dəyərinin bərpa edilə bilinməsi – qiymətdən düşmə zərərləri.....	110
Aktivlərin istismardan çıxması və silinməsi.....	111-116
Məlumatın açıqlanması.....	117-127
Ümumi müddəalar.....	117-122
İlkin tanınmadan sonra yenidən qiymətləndirmə modelindən istifadə etməklə ölçülən qeyri-maddi aktivlər.....	123-124
Tədqiqat və təcrübə-konstruktor işləri xərcləri.....	125-126
Digər açıqlamalar.....	127
Keçid müddəaları.....	128-130
Qüvvəyə minmə tarixi.....	131-132

Ümumi müddəalar

1. Bu standart «Mühasibat Uçotu haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğun olaraq hazırlanmışdır və “Qeyri-maddi aktivlər” adlı İctimai Sektor üçün 31 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartına əsaslanmışdır.
2. Bu standart, Uçot Qaydaları və İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotu Standartlarının Tətbiqi üzrə Şərhlər və Təvsiyələrdə öz əksini tapmış əlavə müddəalar nəzərə alınmaqla tətbiq olunmalıdır.

Məqsəd və tətbiq sahəsi

3. Bu Standartın məqsədi digər Standartlar tərəfindən tənzimlənməyən qeyri-maddi aktivlər ilə bağlı mühasibat uçotu qaydalarını açıqlamaqdan ibarətdir. Bu standartta əsasən təşkilat qeyri-maddi aktivini yalnız və yalnız onun müəyyən meyarı uyğun olduğu halda tanımalıdır. Standart həmçinin, qeyri-maddi aktivlərin balans dəyərini hesablanması üsullarını müəyyənləşdirir və qeyri-maddi aktivlərlə bağlı müəyyən açıqlamaların verilməsini tələb edir.
4. **Bu standart mühasibat uçotunu hesablama metodu ilə aparan bütün təşkilatlar tərəfindən qeyri-maddi aktivlərin uçotuna tətbiq olunmalıdır.**
5. **Bu Standart aşağıda qeyd edilən hallar istisna olmaqla, qeyri-maddi aktivlərin uçotuna tətbiq edilməlidir:**
 - (a) Digər Standartın tətbiqi sahəsinə daxil olan qeyri-maddi aktivlər;
 - (b) "Maliyyə alətləri: Tanınma və qiymətləndirmə" adlı İctimai Sektor üçün 29 №-li Mühasibat Uçotu Standartında müəyyənləşdirilən maliyyə aktivləri;
 - (c) Tədqiqat və qiymətləndirmə aktivlərinin tanınması və ölçülməsi;
 - (d) Mineral maddələrin, neft, təbii qaz ehtiyatlarının və buna oxşar bərpa olunmayan sərvətlərin çıxarılması və yataqların işlənilib hazırlanması ilə bağlı xərclər;
 - (e) Təşkilatların birləşməsindən əldə edilən qeyri-maddi aktivlər (bax: təşkilatların birləşməsini tənzimləyən müvafiq yerli və beynəlxalq mühasibat standartları);
 - (f) Təşkilatların birləşməsindən əldə edilən qudvil (bax: təşkilatların birləşməsini tənzimləyən müvafiq yerli və beynəlxalq mühasibat standartları);
 - (g) Qanunvericiliklə, konstitusiya ilə və buna bənzər vasitələr ilə həvalə edilmiş hüquqlar və səlahiyyətlər;
 - (h) Təxirə salınmış vergi aktivləri (bax: gəlir vergisini tənzimləyən müvafiq yerli və beynəlxalq mühasibat standartları);
 - (i) Sığorta kontraktlarını tənzimləyən müvafiq beynəlxalq və ya yerli muhasibat uçotu standartları çərçivəsində sığorta edənin sığorta müqaviləsi üzrə olan haqqlarından irəli gələn təxirə salınmış alıx xərcləri və qeyri-maddi aktivlər; və
 - (j) Satış üçün nəzərdə tutulan uzunmüddətli aktivləri tənzimləyən müvafiq beynəlxalq və ya yerli muhasibat uçotu standartlarına əsasən satış üçün saxlanılan uzunmüddətli qeyri-maddi aktivlər;

QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

6. **Bu standart İctimai Sektor təşkilatlarına, bələdiyyə orqanlarına və büdcədən kənar fondlara tətbiq edilir.**
7. Əgər qeyri-maddi aktivlərin xüsusi növü üzrə uçot qaydaları digər standartda müəyyən olunursa, bu halda təşkilat bu Standart əvəzinə həmin standartı istifadə etməlidir. Məsələn, hazırkı Standart aşağıdakılara tətbiq edilmir:
 - (a) Adi fəaliyyət zamanı təşkilat tərəfindən satış üçün saxlanılan qeyri-maddi aktivlər (bax: "Tikinti müqavilələri" adlı 11 №-li və "Ehtiyatlar" adlı 12 №-li İctimai Sektor üçün Mühəsibat Uçotu Standartları);
 - (b) "İcarə" adlı İctimai Sektor üçün 13 №-li Mühəsibat Uçotu Standartının tətbiq sahəsində olan icarə müqavilələri;
 - (c) İşçilərin mükafatlandırılması nəticəsində yaranan aktivlər (bax: "İşçilərin mükafatlandırılması" adlı İctimai Sektor üçün 25 №-li Mühəsibat Uçotu Standartı);
 - (d) İctimai Sektor üçün 28 №-li Mühəsibat Uçotu Standartında müəyyənləndirilmiş maliyyə aktivlər. "Fərdi maliyyə hesabatları" adlı 34 №-li, "Konsolid edilmiş maliyyə hesabatları" adlı 35 №-li və "Asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə və birgə müəssisələrə investisiyaların uçotu" adlı 36 №-li İctimai Sektor üçün Mühəsibat Uçotu Standartlarına əsasən bəzi maliyyə aktivlərinin tanınması və ölçülməsi.
8. Bəzi qeyri-maddi aktivlər fiziki substansiyada, məsələn, kompakt disklərdə (proqram təminatı ilə bağlı olduqda), hüquqi sənədlərdə (patent və ya lisenziya ilə bağlı olduqda) və ya film pilyonlarında yerləşdirilə bilərlər. Qeyri-maddi və maddi elementlərdən ibarət olan aktivin "Torpaq, tikili və avadanlıqlar" adlı İctimai Sektor üçün 17 №-li Mühəsibat Uçotu Standartına əsasən yaxud qeyri-maddi aktiv kimi hazırkı Standarta əsasən uçota alınmalı olduğunun müəyyənləşdirilməsində, təşkilat hansı elementin daha əhəmiyyətli olduğunu qiymətləndirmək üçün mühakimələrdən istifadə edir. Məsələn, həmin xüsusi proqram təminatı olmadan işləməsi qeyri-mümkün, kompüter vasitəsilə idarə edilən mexaniki dəzgahın proqram təminatı, müvafiq əlaqəli aparat təminatının ayrılmaz hissəsini təşkil edir və əsas vəsait kimi hesab olunur. Eyni qayda kompüterin əməliyyat sistemində də tətbiq olunur. Proqram təminatı müvafiq aparat təminatının ayrılmaz hissəsini təşkil etmədikdə, kompüterin proqram təminatı qeyri-maddi aktiv kimi hesab olunur.
9. Hazırkı Standart, digər məsələlərlə yanaşı, reklam, təlim, ilkin təşkilati xərclər, tədqiqat və təcrübə-konstruktor işləri üzrə xərclərə tətbiq edilir. Tədqiqat və təcrübə-konstruktor işləri sahəsindəki fəaliyyətlər biliyin artırılmasına yönəlmişdir. Bu səbəbdən bu fəaliyyətlərin fiziki substansiyaya malik olan aktivin yaranması ilə (məsələn prototip) nəticələnməsinə baxmayaraq, həmin aktivin fiziki tərkib hissəsi onun qeyri-maddi komponentə yəni, onda təcəssüm olunan biliyə nəzərən ikinci dərəcəlidir.
10. Maliyyə icarəsi zamanı isə, əsas aktiv ya maddi, ya da qeyri-maddi ola bilər. İlkin tanınmadan sonra icarəçi maliyyə icarəsi əsasında saxlanılan qeyri-maddi aktiv hazırkı Standarta uyğun olaraq uçota alır. Lisenziya müqavilələri əsasında film istehsalı, video çəkiliş, əsərlər, manuskriptlər, patentlər və müəlliflik kimi hüquqları İctimai Sektor üçün 13 №-li Beynəlxalq Mühəsibat Uçotu Standartının tətbiqi sahəsindən çıxarılır və hazırkı Standartın tətbiqi sahəsinə daxil edilir.
11. Standartın tətbiqi sahəsindən kənara çıxmalar fəaliyyətlər yaxud razılaşmalar fərqli yolla həll edilməli olan mühəsibat uçotu ilə bağlı məsələlərin yaranmasına gətirib çıxaracaq dərəcədə ixtisaslaşmış xüsusiyyətə malik olduqları təqdirdə baş verə bilər. Bu cür problemlər neft, qaz

QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

və hasilat sahəsində mineral depozitlərin kəşfiyyatı, işlənməsi və çıxarılması ilə bağlı xərclərin uçota alınmasında və sığorta müqavilələri ilə bağlı yaranır. Bu səbəbdən də, hazırkı Standart belə fəaliyyətlər və müqavilələr üzrə yaranan xərclərə tətbiq edilmir. Lakin hazırkı Standart istifadə olunan digər qeyri-maddi aktivlərə (məsələn, kompüter program təminatı) və bu hasilat sənayesində yaxud sığorta şirkətləri tərəfindən çəkilən digər xərclərə (məsələn, ilkin təşkilatı xərclərə) tətbiq edilir.

Qeyri-maddi İrs Aktivlər

12. Bu Standart, təşkilatın qeyri-maddi aktivlər anlayışına və tanınma meyarlarına cavab verən qeyri-maddi irs aktivlərini tanımağını tələb etmir. Təşkilat qeyri-maddi irs aktivləri tanımağa qərar veribsə, bu Standartın açıqlama tələblərini tətbiq etməlidirlər, lakin, bu Standartın qiymətləndirmə tələblərini tətbiq etməyi tələb olunmur.
13. Bəzi qeyri-maddi aktivlər onların mədəni, ekoloji, və ya tarixi əhəmiyyətinə görə qeyri-maddi irs aktivlər kimi təsnifləşdirilir. Qeyri-maddi irs aktivləri nümunələri əhəmiyyətli tarixi hadisə və ya əhəmiyyətli ictimai şəxs və onların təsfirini istifadə etmək hüquqları ola bilər, məsələn poçt markaları və ya kolleksiya kimi istifadə oluna biləcək qəpiklər və s. daxildir. Aşağıda qeyri-maddi irs aktivlərinə xas xüsusiyyətlər göstərilir o cümlədən bəzi, tez-tez (nəzərə alın ki, bu xüsusiyyətlər yalnız bu cür aktivlər üçün xas deyil):
 - (a) **Onların mədəni, ekoloji və tarixi baxımından dəyəri çətin ki tam bazar qiyməti əsasında qiymətləndirilmiş maliyyə dəyəri ilə əks olunsun;**
 - (b) **Hüquqi və / və ya qanunla müəyyən edilmiş qadağalar və ya satışına sərt məhdudiyyətlər tətbiq edə bilər;**
 - (c) **Onların dəyəri zaman keçdikcə arta bilər; və**
 - (d) **Bu, bəzi hallarda bir neçə yüz il ola bildiyinə görə, onların faydalı istifadə müddətini hesablamaq çətin ola bilər.**
14. Dövlət sektoru təşkilatları bir çox illər ərzində satın alınma, ianə, vəsiyyət edilmiş miras və haciz daxil olmaqla, müxtəlif vasitələrlə əldə edilmiş qeyri-maddi irs aktivlərin böyük ehtiyatlarına malik ola bilər. Bu aktivlər nadir hallarda pul vəsaitləri yaratmaq üçün saxlanılır, və bu məqsədlər üçün istifadəyə hüquqi və ya sosial maneələr ola bilər.
15. Bəzi qeyri-maddi irs aktivləri onların irsi dəyərindən xaric gələcək iqtisadi səmərə və ya digər xidmət potensialına malik ola bilər, məsələn bir tarixi hadisənin istifadəsi üçün ödənilən haqqlar. Bu hallarda qeyri-maddi irs aktivləri digər pul vəsaitləri yaradan qeyri-maddi aktivlər kimi eyni əsasda tanınma və qiymətləndirilə bilər. Digər qeyri-maddi irs aktivləri üçün, onların gələcək iqtisadi səmərə və ya xidmət potensialı onların irsi xüsusiyyətləri ilə məhdudlaşır. Gələcək iqtisadi səmərənin və xidmət potensialının eyni vaxtda mövcudluğu qiymətləndirmə bazasının seçilməsinə təsir göstərə bilər.
16. 117-124-ci maddələrdə açıqlama üzrə tələblər təşkilatın tanınmış qeyri-maddi aktivlər haqqında açıqlamalar etməsini tələb edir. Buna görə də, qeyri-maddi irs aktivləri tanıyan təşkilatların həmin aktiv haqqında aşağıda qeyd olunmuş misallar kimi bir sıra məlumatların açıqlamasını tələb olunur:
 - (a) **İstifadə olunmuş qiymətləndirmə əsasları;**
 - (b) **İstifadə olunmuş amortizasiya əsasları, əgər istifadə olunubsa;**
 - (c) **Məcmu balans dəyəri;**

QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

- (d) Dövrün sonuna yığılmış amortizasiya, əgər varsa; və
- (e) Onların müəyyən komponentlərinin üzləşdirilməsini göstərən hesabat dövrünün əvvəlinə və sonuna olan balans dəyəri.

Əsas anlayışlar

17. Hazırkı Standartda müəyyən anlayışlardan istifadə olunur və onlar aşağıdakı mənalara daşılır:

Amortizasiya- istismara yararlı müddətdə qeyri-maddi aktivlərin amortizasiya olunan dəyərinin sistematik paylaşdırılmasıdır.

Təcrübə-konstruktor işləri- yeni və ya daha təkmilləşdirilmiş materialların - qurğu və cihazların, məhsulların, proseslərin, sistem və xidmətlərin onların kommersiya yolu ilə istehsalı və ya istifadəsinin başlanmasına qədər, planlaşdırılması və ya layihələşdirilməsi üçün elmi kəşflərin və digər biliklərin tətbiq olunmasıdır.

Qeyri-maddi aktivlər - fiziki formaya malik olmayan, tanınan qeyri-monetar aktivləridir.

Tədqiqat- yeni elmi və ya texniki bilik və ideyaların əldə olunması perspektivi baxımından orijinal və planlı elmi araşdırmaların tətbiq edilməsidir.

Digər İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotu Standartlarında istifadə və tətbiq olunan anlayışlar bu standartda da eyni mənalarda öz əkslərini tapmışdır.

Qeyri-maddi aktivlər

18. Təşkilatlar tez-tez qeyri-maddi resursların məsələn, elmi və ya texniki biliyin alınması, işlənilib hazırlanması, saxlanması və ya təkmilləşdirilməsi, yeni proseslərin və ya sistemlərin, lisenziyaların, intellektual mülkiyyətin, bazar haqqında biliyin və ticarət nişanının (ticarət nişanı və nəşr adları daxil olmaqla) dizayn və işlənməsi zamanı resurslardan istifadə edirlər yaxud məsuliyyət daşıyırlar. Bu geniş başlıq altında verilən adi nümunələrə kompüter program təminatı, patentlər, müəllif hüquqları, kino istehsalı, müştəri siyahısı, ipoteka kreditinin təmin edilməsi hüquqları, baliqçılıq ilə məşğul olmaq üçün lisenziya, idxal kvotası, françayz (lisenziya), müştəri və ya tədarükçü münasibətləri, müştərinin sadıqlığı, bazar payı və ya satış hüquqları daxildir.
19. 18-ci maddədə verilənlərin heç də hamısı qeyri-maddi aktiv anlayışına, yəni, müəyyən edilə bilmə, resursa nəzarət və gələcək iqtisadi səmərənin mövcudluğuna uyğun deyildir. Əgər bu Standartın tətbiqi sahəsinə daxil olan hər hansı obyekt qeyri-maddi aktiv anlayışını ödəmirsə, onu almaq və ya daxili imkanlar hesabına yaratmaq üçün çəkilən məsrəflər yarandığı andan xərc kimi tanınır.
20. Aktiv yalnız aşağıdakı hallarda qeyri-maddi aktiv anlayışındakı identifikasiya (müəyyən edilə bilmə) meyarını ödəyir:
- (a) Aktiv ayrılıdır, yəni, aktiv təşkilatdan ayrılı və ya bölünə, müvafiq müqavilə əsasında, fərdi qaydada və ya öhdəlik kimi birlikdə satıla, köçürülə, lisenziyalaşdırıla, icarəyə verilə və mübadilə edilə bilər; və ya

QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

- (b) Hüquqların həvalə edilmə mümkünlüyü və ya onların təşkilatdan ya digər hüquqlar və ya öhdəliklərdən ayrıca olmasından asılı olmayaraq, aktiv müqavilə və ya digər hüquqlardan yarana bilər.**

Nəzarət

21. Təşkilat aktivə o zaman nəzarət etmiş olur ki, qeyd olunan resurs üzrə gələcək iqtisadi mənfəət əldə etmək və digərlərinin həmin mənfəətə çıxışını məhdudlaşdırmaq qüvvəsinə malik olsun. Qeyri-maddi aktivlərdən yaranan gələcək iqtisadi səmərəyə təşkilat tərəfindən nəzarət etmək bacarığı adətən məhkəmədə tətbiq edilə bilən hüquqlardan asılıdır. Qanuni hüquqlar olmadıqda, nəzarəti nümayiş etdirmək daha çətin olur, lakin hüququn qanuni tətbiq edilməsi nəzarət üçün vacib şərt deyil, çünki təşkilat gələcək iqtisadi səmərəyə digər üsul ilə də nəzarət edə bilər.
22. Elmi və texniki biliklər gələcək iqtisadi mənfəətin artmasına səbəb ola bilər. Təşkilat həmin mənfəətə o zaman nəzarət edir ki, məsələn, bu cür biliklər, müəllif hüquqları, ticarət müqaviləsindəki məhdudiyətlə (icazə verildikdə) və ya məxfiliyi saxlamaq öhdəliyi işçilərin müqavilə üzrə öhdəliyi kimi qanuni hüquqlarla müdafiə olunsun.
23. Təşkilat təcrübəli heyətə malik ola bilər və təlimin keçirilməsi nəticəsində heyətin gələcək iqtisadi mənfəət gətirə biləcək əlavə bacarıqlarını müəyyənləşdirə bilər. Təşkilat həmçinin heyətin bacarıqlarından təşkilatın mənfəəti üçün istifadə etməyi davam etdirəcəyini ehtimal edə bilər, lakin o, adətən heyətin bacarıqlarından və qeyri-maddi aktivlər haqqında anlayışın tələblərini yerinə yetirmək üçün həmin bacarıqların inkişafından yaranan gələcək iqtisadi səmərə üzərində kifayət qədər nəzarəti təmin edə bilmir. Eyni səbəbdən, xüsusi idarəetmə və ya texniki istedadın olması faktı özü-özlüyündə, ondan istifadəyə görə və ondan gözlənilən gələcək iqtisadi mənfəət əldə olunmasına görə qanuni hüquqlarla qorunmadan və həmçinin qeyri-maddi aktiv anlayışının digər hissələrinə cavab vermədən, qeyri-maddi aktiv anlayışının tələblərini ödəməyəcəkdir.
24. Təşkilat müştəri portfelinə və ya bazarda paya malik ola bilər və müştərilərlə münasibətlərin qurulmasına səy göstərdiyindən müştərilərin təşkilat ilə ticarəti davam etdirəcəyini gözləyir. Lakin, müştərilərlə münasibətləri və ya onların təşkilata qarşı loyallığını qoruyub saxlamaq üçün qanuni hüquqların və ya onlara nəzarət etmək üçün digər vasitələri olmadığından, təşkilat müştərilərlə münasibətlərdən və bu kimi loyallıqdan (məsələn, müştərilərin portfeli, bazarda payları, müştəri münasibətləri və müştərinin loyallığı) qeyri-maddi aktivlərin anlayışını ödəmək üçün gələcək iqtisadi mənfəət üzərində kifayət qədər nəzarətə malik olmur. Təşkilat müştəri ilə münasibətləri qoruyub saxlamaq üçün qanuni hüquqları olmadıqda, müqavilə ilə rəsmiləşdirilməyən eyni və ya oxşar müştəri münasibətləri üzrə (biznesin birləşdirilməsinin bir hissəsi olduğu haldan başqa) valyuta əməliyyatları təşkilat müştəri ilə münasibətlərdən əldə olunacaq gələcək iqtisadi mənfəətə nəzarət etmək iqtidarında olmasına dair ən yaxşı sübut ola bilər. Bu cür valyuta əməliyyatları müştəri münasibətlərinin ayrılma bilən olduğuna dair sübutu əks etdirdiyi üçün həmin müştəri münasibətləri qeyri-maddi aktivlər haqqında anlayışın tələblərini ödəyir.

Gələcək iqtisadi mənfəət

25. Qeyri-maddi aktivlərdən daxil olan gələcək iqtisadi səmərəyə malların satışından və ya xidmətlərin göstərilməsindən alınan gəlir, məsrəflərə qənaət, təşkilat tərəfindən aktivlərin

QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

istifadəsindən yaranan digər mənfəətlər aid edilə bilər. Məsələn, istehsal prosesində intellektual mülkiyyətin istifadəsi gələcək gəliri artırmaq əvəzinə gələcək istehsal xərclərini azalda bilər.

Tanınma və qiymətləndirmə

26. Əgər təşkilat bu və ya digər maddəni qeyri-maddi aktiv kimi tanıyırsa, o həmin maddənin aşağıdakı meyarları ödədiyini göstərməlidir:

- (a) Qeyri-maddi aktivlərə aid anlayışlar (bax: 18-25-ci maddələr); və
- (b) Tanınma meyarı (bax: 28-30-ci maddələr).

Bu tələblər qeyri-maddi aktivin ilkin alınması və ya daxili imkanlar hesabına yaradılması nəticəsində yaranan məsrəflərə və daha sonra ona əlavə edilməsi, müəyyən hissəsinin dəyişdirilməsi və ya ona xidmətlə bağlı yaranan məsrəflərə tətbiq olunur.

27. Qeyri-maddi aktivlərin xüsusiyyəti bundan ibarətdir ki, bir çox hallarda bu cür aktivlərə əlavələr və ya cüzi əvəzləmələr aparılır. Müvafiq olaraq, ehtimal olunur ki, sonrakı məsrəflərin əksəriyyəti qeyri-maddi aktivlərin anlayışı və Standartdakı tanınma meyarına cavab vermək əvəzinə gələcək iqtisadi səmərəni özündə birləşdirməsi gözlənilən qeyri-maddi aktivlərin saxlanılması üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bundan əlavə, sonrakı məsrəfləri bütünlükdə biznesə aid etmək əvəzinə birbaşa xüsusi qeyri-maddi aktivə aid etmək çox zaman çətin olur. Bu səbəbdən də, alınmış qeyri-maddi aktivin ilkin tanınmasından və ya daxildə istehsal olunmuş aktivin tam yekunlaşdırılmasından sonra çəkilmiş xərclər yəni, sonrakı xərclər yalnız nadir hallarda aktivin balans dəyərində tanınır. 56-cı maddəyə uyğun olaraq ticarət nişanı, qəzet başlıqları, nəşr adları, müştəri siyahıları və ya mahiyyət etibarı ilə digər oxşar məqalələr (onların alındığı və ya daxili imkanlar hesabına yaradıldığından asılı olmayaraq) üzrə çəkilmiş sonrakı xərclər həmişə yarandıqları dövrdə maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatda tanınır, çünki belə xərcləri bütövlükdə biznesin inkişafı üçün sərf olunan xərclərdən fərqləndirmək qeyri-mümkündür.

28. Qeyri-maddi aktivlər yalnız və yalnız aşağıdakı hallarda tanınır:

- (a) Təşkilata aktivlə bağlı gözlənilən gələcək iqtisadi mənfəətin daxil olması ehtimal olunur; və
- (b) Aktivin dəyərinin düzgün qiymətləndirilməsi mümkün olsun.

29. Təşkilat rəhbərliyin aktivin istifadəyə yararlı olduğu müddət ərzində mövcud olan bir sıra iqtisadi şəraitlərlə bağlı ən yaxşı qiymətləndirmələrini əks etdirən əsaslandırılmış və münasib fərziyyələrdən istifadə etməklə, gözlənilən gələcək iqtisadi səmərənin əldə olunması ehtimalını qiymətləndirməlidir.

30. Təşkilat ilkin tanınma zamanı mövcud olan sübut əsasında, kənar sübuta daha çox qiymət verərək, aktivin istifadəsindən gələcək iqtisadi səmərənin əldə olunması ilə bağlı müəyyənlik dərəcəsini qiymətləndirmək üçün mülahizələrdən istifadə edir.

31. 27-38-ci maddələrə əsasən qeyri-maddi aktivlər ilkin olaraq ilkin dəyəri əsasında ölçülməlidir. Qeyri-maddi aktiv qeyri-kommersiya əməliyyatı yolu ilə əldə edildikdə ilkin olaraq ədalətli dəyərlə ölçülməlidir.

Ayrıca əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlər

QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

32. Adətən təşkilatın ayrıca qeyri-maddi aktiv almaq üçün ödədiyi qiymət həmin aktivlə bağlı təşkilata gələcəkdə daxil olması ehtimal edilən iqtisadi səmərəni əks etdirir. Başqa sözlə desək, ehtimalın effekti özünü aktivin ilkin dəyərində büruzə verir. Bu səbəbdən, ayrıca alınan qeyri-maddi aktivlər üçün, 28(a) maddəsində göstərilən ehtimal tanınma meyarının yerinə yetirilməsi daima nəzərdə tutulmalıdır.
33. Bundan əlavə, ayrıca alınmış qeyri-maddi aktivlərin ilkin dəyərinin adətən düzgün qiymətləndirilməsi mümkündür. Bu xüsusən, alış zamanı nağd vəsaitdən və ya digər monetar aktivlərdən istifadə olunarkən baş verir.
34. Ayrıca alınmış qeyri-maddi aktivlərin ilkin dəyəri aşağıdakılardan ibarətdir:
- (a) Onun alış qiyməti, idxal rüsumları və satış endirimləri çıxıldıqdan sonra alış ilə bağlı ödənilməmiş vergilər də daxil olmaqla; və
 - (b) Aktivin gözlənilən istifadəsi üçün sərf olunan bütün birbaşa məsrəflər.
35. Birbaşa məsrəflərə aşağıdakılar aiddir:
- (a) Aktivin işlək vəziyyətə gətirilməsindən birbaşa yaranan, işçilərin mükafatlandırılması üçün çəkilən xərclər ("İşçilərin mükafatlandırılması" adlı İctimai Sektor üçün 25 №-li Mühəsibat Uçotu Standartında müəyyənləşdirildiyi kimi);
 - (b) Aktivin işlək vəziyyətə gətirilməsindən birbaşa surətdə yaranan peşəkar xidmət haqları; və
 - (c) Aktivin düzgün fəaliyyət göstərüb göstərmədiyini yoxlama xərcləri.
36. Qeyri-maddi aktivlərin ilkin dəyərinin bir hissəsini təşkil etməyən məsrəflərə dair nümunələr aşağıdakılardır:
- (a) Yeni məhsulun və ya xidmətin təqdimat xərcləri (reklam və stimullaşdırma fəaliyyətlərinə aid xərclər daxil olmaqla);
 - (b) Biznesin yeni ərazidə və ya yeni kateqoriyadan olan müştərilərlə aparılması xərcləri (heyətin təlim xərcləri daxil olmaqla); və
 - (c) İnzibati və digər əlavə xərclər.
37. Qeyri-maddi aktivlərlə bağlı xərclərin balans dəyərində tanınması, aktivin rəhbərlik tərəfindən nəzərdə tutulan tərzdə fəaliyyət göstərmək iqtidarında olduğu andan dayandırılır. Bu səbəbdən də, qeyri-maddi aktivin istismarı və yerdəyişməsi (yenidən təşkili) zamanı yaranan xərclər həmin aktivin balans dəyərinə daxil edilmir. Məsələn, aşağıdakı xərclər qeyri-maddi aktivlərin balans dəyərinə daxil edilmir:
- (a) Hələ istifadə edilməyən, lakin rəhbərlik tərəfindən nəzərdə tutulan tərzdə fəaliyyət göstərə bilən aktiv üçün çəkilmiş xərclər; və
 - (b) İlk əməliyyat itkiləri, məsələn, aktivdən irəli gələn məhsul üçün bazar tələbinin formalaşdırılması dövrü ərzində çəkilən xərclər.
38. Bəzi əməliyyatlar qeyri-maddi aktivlərin hazırlanması ilə bağlı baş verir, lakin aktivin rəhbərlik tərəfindən nəzərdə tutulan tərzdə istifadəyə hazır etmək üçün zəruri deyildir. Bu əlavə əməliyyatlar hazırlıq fəaliyyətləri zamanı və ya ondan əvvəl baş verə bilər. Əlavə əməliyyatlar aktivin rəhbərlik tərəfindən nəzərdə tutulan tərzdə istifadəyə hazır etmək üçün zəruri olmadığından, əlavə əməliyyatlarla bağlı gəlir və əlaqəli xərclər dərhal mənfəət və ya zərər hesabında tanınır və onlarla bağlı gəlir və xərclərin müvafiq təsnifatlarına daxil edilir.

QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

39. Əgər qeyri-maddi aktivlər üçün ödəniş normal kredit şərtlərindən kənar olaraq təxirə salınsa, onun ilkin dəyəri nağd vəsait ekvivalentinə bərabərdir. Bu məbləğlə ümumi ödənişlər arasındakı fərq "Borclara aid edilən xərclər" adlı İctimai Sektor üçün 5 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında nəzərdə tutulan kapitallaşdırma yanaşmasına müvafiq olaraq kapitallaşdırılmayanadək kreditin verildiyi dövr üzrə faiz xərci kimi tanınır.

Əldə edilmiş işlənib hazırlanmaqda olan tədqiqat və təcrübə-konstruktor işləri layihələrə çəkilən sonrakı məsrəflər

40. Tədqiqat və təcrübə-konstruktor işləri məsrəfləri aşağıdakılardır:

- (a) **Ayrıca və ya müəssisə birləşməsində əldə olunmuş və qeyri-maddi aktiv kimi tanınan işlənib hazırlanmaqda olan tədqiqat və təcrübə-konstruktor işlərinə aid məsrəflər; və**
- (b) **Bu cür layihələrin əldə olunmasından sonra yaranan məsrəflərdir.**

Belə məsrəflər 52-60-cı maddələrə uyğun olaraq uçota alınacaqdır.

41. 52-60-cı maddələrin tələblərinin tətbiq edilməsi o deməkdir ki, ayrıca əldə olunan tədqiqat və təcrübə-konstruktor işləri layihələrinin həyata keçirilməsi prosesində yaranan sonrakı məsrəflər aşağıdakı hallarda qeyri-maddi aktiv kimi tanınacaqdır:

- (a) Əgər bu, tədqiqat işləri ilə bağlı məsrəflədirsə, o zaman xərclər kimi tanınır;
- (b) Əgər təcrübə-konstruktor işləri ilə bağlı məsrəflər qeyri-maddi aktiv anlayışı haqda 55-ci maddədə göstərilən meyarlara uyğun gəlməzsə, bu zaman yarandığı andan onlar xərc kimi tanınacaqdır; və
- (c) Əldə olunmuş tədqiqat və təcrübə-konstruktor işləri layihələrinin, əgər onlar 55-ci maddədə öz əksini tapmış tanınma meyarlarına uyğun gələn təcrübə-konstruktor işlərinə sərf olunmuş məsrəflədirsə, onlar balans dəyərinə əlavə olunurlar.

Hökumət subsidiyaları və ya qeyri-kommersiya əməliyyatı hesabına əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlər

42. Bəzi hallarda, qeyri-maddi aktiv hökumət subsidiyaları və ya qeyri-kommersiya əməliyyatı hesabına əvəzsiz və ya nominal ödənişlə alına bilər. Bu o zaman baş verə bilər ki, dövlət təşkilata hava limanında enmə hüquqları, radio və televiziya stansiyalarının fəaliyyəti üçün lisenziyalar, ixrac lisenziyaları və ya digər məhdud resurslardan istifadə hüquqları kimi aktivləri versin.
43. Belə halda aktivin dəyəri alış tarixindəki ədalətli dəyəridir. Bu standartın məqsədləri üçün, hökumət subsidiyaları və ya qeyri-kommersiya əməliyyatı hesabına alınmış qeyri-maddi aktivin tanınma zamanı ədalətli dəyərlə ölçülməsi, 74-cü maddənin tələblərinə uyğun olaraq, yenidən qiymətləndirmə mənasına gəlmir. Müvafiq olaraq, 74-cü maddədəki yenidən qiymətləndirmə tələbləri və onlara əlavə olunmuş 75-86-cü maddələrdəki şərtlər yalnız o zaman tətbiq olunur ki, təşkilat sonrakı dövrlərdə qeyri-maddi aktivini yenidən qiymətləndirməyə qərar verir.

Aktivlərin mübadiləsi

44. Bir və ya daha çox qeyri-maddi aktivlər qeyri-pul aktivlərin və ya pul və qeyri-pul aktivlərin kombinasiyasının mübadiləsi hesabına alın bilər. Aşağıdakı müzakirələr bir qeyri-monetar aktivin digəri ilə mübadiləsi haqqındadır və eyni zamanda yuxarıda şərh olunan bütün mübadilə əməliyyatlarına tətbiq olunur. Belə qeyri-maddi aktivlərin ilkin dəyəri, alınmış və ya verilmiş aktivin ədalətli dəyərinin düzgün müəyyənləşdirilməsi mümkün olmaması halından başqa bütün digər hallarda ədalətli dəyərlə ölçülür. Hətta əgər təşkilat verilmiş aktivin tanınmasını dərhal dayandıra bilmirsə, alınan aktiv bu yolla ölçülür. Alınan aktiv ədalətli dəyərdə ölçülmədikdə, onun ilkin dəyəri verilən aktivin balans dəyəri ilə ölçülür.
45. 28(b) maddəsi qeyri-maddi aktivlərin tanınması üçün aktivin ilkin dəyərinin düzgün qiymətləndirildiyi şərait olduğunu müəyyənləşdirir. Müqayisəli bazar əməliyyatları mövcud olmayan qeyri-maddi aktivlərin ədalətli dəyərini aşağıdakı hallarda etibarlı qiymətləndirə bilər:
- (a) Hesablanmış müvafiq ədalətli dəyərin çərçivəsindəki dəyişiklik həmin aktiv üçün mühüm əhəmiyyət kəsb etmədikdə; və ya
 - (b) Çərçivə daxilində müxtəlif hesablamaların olması ehtimalları ədalətli dəyərin hesablanmasında düzgün qiymətləndirildikdə və istifadə olunduqda.

Əgər təşkilat həm alınan, həm də verilən aktivin ədalətli dəyərini düzgün qiymətləndirə bilirsə, bu halda, alınmış aktivin ədalətli dəyəri daha aydın olmayanadək, verilmiş aktivin ədalətli dəyəri ilkin dəyərini hesablamaq üçün istifadə olunmalıdır.

Təşkilatın daxili imkanları hesabına yaradılmış qudvil

46. Daxili imkanlar hesabına yaradılmış qudvil aktiv kimi tanınmamalıdır.

47. Bəzi hallarda, xərclər gələcək iqtisadi mənfəəti yaratmaq üçün çəkilir, lakin bu hazırkı standartdakı tanınma meyarına cavab verən qeyri-maddi aktivin yaranması ilə nəticələnir. Belə xərclər tez-tez daxili imkanlar hesabına qudvilin yaradılmasına yardım kimi göstərilir. Daxili imkanlar hesabına yaradılmış qudvil ilkin dəyərlə etibarlı qiymətləndirilə bilən təşkilat tərəfindən idarə olunan, müəyyənləşdirilə bilən resurs olmadığı üçün (yəni o, ayrı olmadığından, müqavilə üzrə öhdəliklərdən və ya qanuni hüquqlardan yaranmadığından) aktiv kimi tanınmır.
48. Təşkilatın bazar dəyəri ilə onun müəyyənləşdirilə bilən xalis aktivlərinin balans dəyəri arasındakı fərqlər istənilən vaxt təşkilatın dəyərində təsir edə bilən faktorlar diapazonuna malik ola bilər. Lakin belə dəyişikliklər təşkilat tərəfindən idarə olunan qeyri-maddi aktivlərin ilkin dəyərini əks etdirmir.

Təşkilatın daxili imkanları hesabına yaradılmış qeyri-maddi aktivlər

49. Daxili imkanlar hesabına yaradılmış qeyri-maddi aktivlərin aşağıda qeyd olunan sahələrdə yaranan problemlərə görə tanınma meyarına daxil olub olmadığını bəzən müəyyənləşdirmək çətin olur:
- (a) Gözlənilən gələcək iqtisadi mənfəəti yaradacaq müəyyən edilə bilən aktivin ümumiyyətlə mövcud olması və əgər mövcuddursa, nə zaman mövcud olmasının müəyyənləşdirilməsi; və

QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

- (b) Aktivlərin ilkin dəyərinin düzgün müəyyənləşdirilməsi. Bəzi hallarda, qeyri-maddi aktivin yaradılmasının ilkin dəyəri təşkilatın daxili imkanlar hesabına yaradılmış qudvilinin saxlanması və gücləndirilməsi və ya gündəlik əməliyyatlarının dəyərindən fərqləndirmək mümkün olmur.

Bu səbəbdən də, qeyri-maddi aktivlərin tanınması və ilkin qiymətləndirilməsi üçün mövcud tələblərə riayət olunmasından savayı, təşkilat öz daxili imkanları hesabına yaradılmış bütün qeyri-maddi aktivlərə 50-60-cı maddələrdə öz əksini tapmış tələbləri və qaydaları tətbiq edir.

50. Təşkilatın daxili imkanları hesabına yaradılmış qeyri-maddi aktivlərin tanınma meyarlarına cavab verdiklərini qiymətləndirmək məqsədilə təşkilat aktivin yaradılmasını aşağıdakı mərhələlərə bölür:

- (a) Tədqiqat mərhələsi; və
(b) Təcrübə-konstruktor işləri mərhələsi.

“Tədqiqat” və “təcrübə-konstruktor işləri” anlayışlarının müəyyən edilməsinə baxmayaraq, “tədqiqat fazası” və “təcrübə-konstruktor işləri fazası” bu Standartın məqsədləri baxımından daha geniş anlayışa malikdir.

51. Əgər müəssisə daxili imkanlar hesabına qeyri-maddi aktivini yaratmaq üçün layihənin tədqiqat fazasını təcrübə-konstruktor işləri fazasından fərqləndirə bilmirsə, bu zaman həmin layihə üzrə sərf olunmuş bütün məsrəflər müəssisə tərəfindən yalnız tədqiqat fazasının məsrəfləri kimi hesab edilməlidir.

Tədqiqat mərhələsi

- 52. Heç bir tədqiqat üzrə (və ya daxili layihənin tədqiqat mərhələsindən) yaranmış qeyri-maddi aktiv tanınmamalıdır. Tədqiqat üzrə məsrəflər (və yaxud daxili layihənin tədqiqat mərhələsi zamanı yaranmış məsrəflər) yarandığı andan etibarən xərclər kimi uçota alınmalıdır.**

53. Daxili layihənin tədqiqat mərhələsi çərçivəsində təşkilat qeyri-maddi aktivin mövcud olmasını və onun ehtimal edilən gələcək iqtisadi mənfəət yaradacağını nümayiş etdirə bilmir. Bu səbəbdən də həmin xərclər yarandıqları dövrdə xərc kimi tanınır.

54. Tədqiqat fəaliyyətlərinə nümunə olaraq aşağıdakıları göstərmək olar:

- (a) Yeni biliyin əldə olunmasına yönəlmiş fəaliyyətlər;
(b) Tədqiqat nəticələri və ya digər bilik üzrə axtarışlar, qiymətləndirmələr və yekun seçim;
(c) Materiallar, vasitələr, məhsullar, proseslər, sistemlər və ya xidmətlər üzrə alternativlərin axtarışı; və
(d) Yeni və təkmilləşdirilmiş materiallar, vasitələr, məhsullar, proseslər, sistemlər və xidmətlər üçün mümkün alternativlərin formalaşdırılması, dizaynı, qiymətləndirilməsi və yekun seçimi.

Təcrübə-konstruktor işləri mərhələsi

QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

55. İşlənib hazırlanma zamanı yaranmış qeyri-maddi aktivlər (və yaxud daxili layihənin təcrübə-konstruktor işləri mərhələsi çərçivəsində yaranmış qeyri-maddi aktivlər) yalnız və yalnız təşkilat bütün aşağıda qeyd olunanları nümayiş etdirə bildiyində tanına bilər:
- (a) **İstifadə və satış üçün yararlı olacaq qeyri-maddi aktivin tamamlanmasının texniki cəhətdən mümkünlüyü;**
 - (b) **Qeyri-maddi aktivin tamamlanması, istifadəsi və satışı ilə bağlı niyyətini;**
 - (c) **Qeyri-maddi aktivi istifadə etmək və ya satmaq bacarığını;**
 - (d) **Qeyri-maddi aktivin gələcək iqtisadi səmərəsini necə yaradacağını. Digər amillər arasında təşkilat qeyri-maddi aktivin buraxılması üçün bazarın mövcud olmasını və ya qeyri-maddi aktivin özünü və ya əgər qeyri-maddi aktiv təşkilat daxilində istifadə olunubsa, qeyri-maddi aktivin istifadəyə yararlılığını;**
 - (e) **Qeyri-maddi aktivin yaradılması, istifadəsi və ya satışının başa çatdırılması üçün adekvat texniki, maliyyə və digər resursların olması; və**
 - (f) **Qeyri-maddi aktiv yaradılan zaman əmələ gələn və aktivin yaradılmasına aidiyyəti olan məsrəflərin ədalətli əsasda hesablanması bacarığını.**
56. Daxili layihənin təcrübə-konstruktor işləri mərhələsində müəyyən hallarda təşkilat qeyri-müəyyən aktivi müəyyənləşdirə və aktivin ehtimal olunan gələcək iqtisadi səmərəni gətirəcəyini nümayiş etdirə bilər, çünki layihənin təcrübə-konstruktor işləri mərhələsi tədqiqat mərhələsi ilə müqayisədə daha da inkişaf etmişdir.
57. Təcrübə-konstruktor fəaliyyətlərinə aşağıdakı nümunələri göstərmək olar:
- (a) **İstehsaldan və istifadədən əvvəl prototiplərin və ya modellərin dizaynı, tikilməsi və yoxlanması;**
 - (b) **Yeni texnologiyanı istifadə etməklə alətlərin, detalların dizaynı;**
 - (c) **Kommersiya istehsalı ilə məşğul olmaq üçün iqtisadi cəhətdən real olmayan sınaq zavodunun dizaynı, tikintisi və fəaliyyəti;**
 - (d) **Yeni və təkmilləşdirilmiş materiallar, vasitələr, məhsullar, proseslər, sistemlər və ya xidmətlər üçün seçilmiş alternativin dizaynı, tikintisi və yoxlanması; və**
 - (e) **Veb-sayt və proqram təminatının hazırlanma məsrəfləri.**
58. Qeyri-maddi aktivin ehtimal olunan gələcək iqtisadi mənfəəti necə yaradacağını nümayiş etdirmək üçün təşkilat "Pul vəsaitləri yaratmayan aktivlərin qiymətdən düşməsi" adlı 21 №-li və ya "Pul vəsaitləri yaradan aktivlərin qiymətdən düşməsi" adlı 26 №-li İctimai Sektor üçün Beynəlxalq Mühəsibat Uçotu standartlarının tələblərini istifadə etməklə aktivdən əldə olunacaq gələcək iqtisadi mənfəəti qiymətləndirir. Əgər aktiv yalnız digər aktivlərlə birlikdə iqtisadi mənfəət yaradarsa, təşkilat İctimai Sektor üçün 26 №-li Beynəlxalq Mühəsibat Uçotu standartındakı pul vəsaitləri yaradan vahidlər konsepsiyasını tətbiq edir.
59. Qeyri-maddi aktivlərdən yaranan mənfəəti tamamlamaq, istifadə etmək və əldə etmək üçün resursların məsələn, texniki, maliyyə və digər lazımlı resursları əks etdirən biznes planları kimi resursların mövcud olması təşkilatın həmin resursları mühafizə etmək bacarığı ilə nümayiş oluna bilər. Bəzi hallarda, təşkilat borc verənin planı maliyyələşdirmək istəyini qəbul etməklə xarici maliyyə vəsaitinin cəlb olunması mümkünlüyünü nümayiş etdirir.

QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

60. Təşkilatda xərclərin idarə olunması sistemi əksər hallarda daxili imkanlar hesabına yaradılmış qeyri-maddi aktivin dəyərinin məsələn, əmək haqqı və müəllif hüquqlarının və ya lisenziyaların yaxud hazırlanmış kompüter proqram təminatının mühafizəsi üçün çəkilmiş xərclərin qiymətləndirməsini apara bilər.
- 61. Daxili imkanlar hesabına yaradılmış ticarət nişanları, qəzet başlıqları, nəşriyyat hüquqları, müştərilərin siyahısı və xarakter etibarını ilə oxşar digər obyektlər qeyri-maddi aktivlər kimi tanınmamalıdır.**
62. Daxili imkanlar hesabına yaradılmış ticarət nişanları, qəzet başlıqları, nəşriyyat hüquqları, müştərilərin siyahısı və xarakter etibarını ilə oxşar digər obyektlər üzrə çəkilmiş xərclər ümumilikdə biznesin inkişafı üçün çəkilmiş xərclərdən fərqləndirilə bilməz. Ona görə də, bu obyektlər qeyri-maddi aktivlər kimi tanınmır.

Təşkilatın daxili imkanları hesabına yaradılmış qeyri-maddi aktivlərin ilkin dəyəri

63. 31-ci maddədə göstərilən tələblərə uyğun olaraq təşkilatın daxili imkanları hesabına yaradılmış qeyri-maddi aktivlərin ilkin dəyəri qeyri-maddi aktivin ilkin olaraq 28, 29 və 55-ci maddələrdəki tanınma meyarına uyğun gəldiyi andan etibarən yaranan ümumi məsrəflərdir. 70-ci maddə əvvəllər xərc kimi tanınmış məsrəflərin bərpasını qadağan edir.
64. Təşkilatın daxili imkanları hesabına yaradılmış qeyri-maddi aktivlərin ilkin dəyəri həmin aktivlərdən rəhbərlik tərəfindən nəzərdə tutulan qaydada istifadə etmək üçün onların yaradılmasına, istehsalına və hazırlanmasına birbaşa aid olan bütün məsrəflərdən ibarətdir. Birbaşa aid olan məsrəflərə aşağıdakıları nümunə göstərmək olar:
- (a) Qeyri-maddi aktivlərin yaradılması zamanı istifadə olunmuş və ya alınmış materiallar və ya xidmətlər üzrə məsrəflər;
 - (b) Qeyri-maddi aktivlərin yaradılmasından əmələ gələn işçilərin mükafatlandırılması xərcləri ("İşçilərin mükafatlandırılması" adlı İctimai Sektor üçün 25 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu standartında müəyyənləşdirildiyi kimi);
 - (c) Qanuni hüquqların qeydiyyatı üçün haqqlar; və
 - (d) Qeyri-maddi aktivin yaradılması üçün istifadə olunan patentlərin və lisenziyaların amortizasiyası.
- "Borclara aid edilən xərclər" adlı İctimai Sektor üçün 5 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu standartı faizin təşkilatın daxili imkanları hesabına yaradılmış qeyri-maddi aktivin dəyər elementi kimi tanınması meyarını açıqlayır.
65. Aşağıda verilənlər daxili imkanlar hesabına yaradılmış qeyri-maddi aktivin ilkin dəyərinin tərkib hissəsi deyil:
- (a) Aktivin istifadəyə verilməsi üçün onun hazırlanmasına birbaşa çəkilən xərclər istisna olmaqla, satış, inzibati və digər ümumi qaimə xərclər;
 - (b) Aktivin planlaşdırılan şəkildə fəaliyyət göstərməsindən əvvəl müəyyən edilmiş qeyri-effektivliyi və çəkilmiş ilkin əməliyyat xərcləri; və
 - (c) Aktivin idarə etmək üçün heyətə təlimin keçirilməsi xərcləri.

Xərcin tanınması

66. Qeyri-maddi aktivlərin hazırlanması üçün sərf olunan məsrəflər, onların qeyri-maddi aktivin dəyərini tərkib hissəsi kimi tanınma meyarlarına cavab verdiyi hallar istisna olmaqla (bax: maddələr 21-60), yarandığı andan xərc kimi tanınmalıdır.
67. Bəzi hallarda, məsrəflər təşkilata gələcək iqtisadi səmərənin əldə olunmasını təmin etmək üçün yararlıdır, lakin bununla yanaşı hər hansı tanınma bilən qeyri-maddi, yaxud digər aktiv, nə əldə oluna, nə də yaradıla bilər. Bu hallarda, məsrəf yarandığı andan xərc kimi tanınır. Yarandığı zaman xərc kimi tanınan məsrəflərə misal kimi aşağıdakıları göstərmək olar:
- (a) Başlanğıc (sazlama işləri) fəaliyyətləri üzrə xərclər "Torpaq, tikili və avadanlıqlar" adlı İctimai Sektor üçün 17 №-li Beynəlxalq Mühəsibat Uçotu Standartına uyğun olaraq əsas vəsaitlərin obyektinin dəyərinə daxil edilənədək. İlk xərclərə (təsis etmə xərcləri) hüquqi şəxsin yaradılması zamanı çəkilmiş texniki heyət üzrə xərclər və hüquq xərclər, yeni biznesin açılmasına çəkilən xərclər (yəni açılışa qədərki xərclər) və ya yeni əməliyyatların başlanması və ya yeni məhsulların və ya proseslərin buraxılması (əməliyyata başlamazdan əvvəlki xərclər) xərcləri daxildir;
 - (b) Təlim fəaliyyətləri üzrə xərclər;
 - (c) Reklam və həvəsləndirmə fəaliyyətləri üzrə xərclər; və
 - (d) Təşkilatın tam və ya qismən yerdəyişməsi və ya yenidən təşkili üçün çəkilmiş xərclər.
68. Təşkilat malları əldə edən zaman onlara aid olan hüququ olur. Ümumiyyətlə, alış müqaviləsinə uyğun olaraq, təchizatçı tərəfindən hazırlanma mərhələsində olarkən onlara aid mülkiyyət hüququ əldə edir və təşkilat onların göndərilməsini tələb edə bilər. Xidmətlər təşkilata göndərilən müqaviləyə uyğun olaraq təchizatçı tərəfindən yerinə yetirildikdə qəbul olunur.
69. Əgər ödənişlər malların gətirilməsindən və xidmətlərin təqdim olunmasından öncə həyata keçirilərsə, 66-cı maddə əvvəlcədən ödəmənin aktiv kimi tanınmasına maneə yaratmır.

Keçmiş dövrlərin aktiv kimi tanınmayan xərcləri

70. İlk olaraq xərc kimi tanınan qeyri-maddi obyekt üzrə məsrəflər sonrakı tarixdə qeyri-maddi aktivin dəyərini bir hissəsi kimi tanınmamalıdır.

İlkin tanınmadan sonra qiymətləndirmə

71. Təşkilat özünün mühasibat uçotu siyasətini müəyyənləşdirmək məqsədilə ya 73-cü maddədəki ilkin dəyəri modelini, ya da 74-cü maddədəki yenidən qiymətləndirmə modelini seçməlidir. Qeyri-maddi aktivlər üçün fəal bazar olmadığı hal istisna olmaqla, əgər qeyri-maddi aktiv yenidən qiymətləndirmə modelindən istifadə olunmaqla uçota alınarsa, həmin sinifdən olan bütün digər aktivlər də eyni qaydadan istifadə edilməklə qiymətləndirilməlidir.
72. Qeyri-maddi aktivlər sinfi oxşar xüsusiyyətə malik olan aktivlər qrupudur və onlar təşkilatın əməliyyatlarında istifadə olunurlar. Aktivlərin seçmə üsulu ilə qiymətləndirilməsinə və maliyyə hesabatlarında müxtəlif tarixlərdə xərclərlə dəyərlərin qarışıqlığını əks etdirən məbləğlərin təqdim edilməsinə yol verməmək üçün, qeyri-maddi aktivlər sinfinə daxil olan maddələr sinxron qaydada yenidən qiymətləndirilməlidirlər.

İlkin dəyəri modeli

- 73. İlkin tanınmadan sonra, qeyri-maddi aktiv hər hansı yığılmış amortizasiya və hər hansı yığılmış qiymətdən düşmə zərərləri çıxılmaqla özünün ilkin dəyəri ilə uçota alınmalıdır.**

Yenidən qiymətləndirmə modeli

- 74. İlkin tanınmadan sonra, qeyri-maddi aktiv hər hansı sonrakı yığılmış amortizasiya və hər hansı sonrakı yığılmış zərərlər çıxılmaqla yenidən qiymətləndirmə tarixinə onun ədalətli dəyəri olan yenidən qiymətləndirmə dəyəri ilə göstərilməlidir. Bu Standartın tələbinə uyğun olaraq, yenidən qiymətləndirmə məqsədilə ədalətli dəyər fəal bazarın məlumatlarına istinadən müəyyənləşdirilməlidir. Yenidən qiymətləndirmə elə tezliklə aparılmalıdır ki, balans hesabatı təqdim olunduğu tarixə aktivin balans dəyəri onun ədalətli dəyərindən kəskin fərqlənməsin.**

75. Yenidən qiymətləndirmə modeli aşağıdakılara yol vermir:

- (a) Əvvəllər aktiv kimi tanınmamış qeyri-maddi aktivlərin yenidən qiymətləndirilməsinə; və ya
- (b) Qeyri-maddi aktivlərin dəyərdən fərqli olan məbləğdə ilkin tanınmasına.

76. Yenidən qiymətləndirmə üsulu qeyri-maddi aktiv ilkin olaraq ilkin dəyərlə tanındıqdan sonra tətbiq edilir. Lakin əgər prosesin müəyyən hissəsinin tamamlanmasına qədər aktiv tanınma meyarına uyğun gəlmədiyi üçün (bax: 63-cü maddə) qeyri-maddi aktivin ilkin dəyərinin yalnız bir hissəsi aktiv kimi tanınarsa, bu zaman aktivə bütövlüklə yenidən qiymətləndirmə üsulu tətbiq edilə bilər. Həmçinin yenidən qiymətləndirmə modeli qeyri-kommersiya əməliyyatı hesabına alınmış qeyri-maddi aktivlərə də tətbiq oluna bilər və bu halda nominal dəyərlə tanınacaq (bax: 42-43-cü maddə).

77. Təsadüf oluna bilinməsinə baxmayaraq, qeyri-maddi aktivlər üçün fəal bazarın mövcud olması adi hal deyil. Məsələn, bəzi orqanlarda sərbəst köçürmə edilən taksi lisenziyaları, balıq ovu lisenziyaları və istehsal kvotaları üçün fəal bazar mövcud ola bilər. Lakin, ticarət nişanları, qəzet başlıqlar, musiqi və filmin buraxılması hüquqları, patentlər üçün fəal bazar mövcud ola bilməz, çünki hər bir belə aktiv unikaldir. Həmçinin aktivlərin alınması və satılmasına baxmayaraq, müqavilələr fərdi alıcılar və satıcılar arasında razılaşıdırılır və əməliyyatlar isə nadir hallarda baş verir. Bu səbəblərdən də, bir aktiv üçün ödənilmiş qiymət digər aktivin ədalətli dəyəri haqqında kifayət qədər sübut əks etdirə bilməz. Bundan əlavə, belə qiymətlər çox vaxt ictimaiyyətə məlum olmur.

78. Yenidən qiymətləndirmənin tezliyi yenidən qiymətləndirmə prosesində olan qeyri-maddi aktivlərin ədalətli dəyərlərinin dəyişkənliyindən asılıdır. Əgər yenidən qiymətləndirilən aktivin ədalətli dəyəri onun balans dəyərindən kəskin fərqlənirsə, daha sonra yenidən qiymətləndirmənin aparılması zəruridir. Bəzi qeyri-maddi aktivlər ədalətli dəyərində kəskin və mütəmadi dəyişkənliklərə məruz qala bilər və beləliklə də, illik yenidən qiymətləndirmə zərurətini yarada bilər. Ədalətli dəyərində kəskin dəyişkənlik olmayan qeyri-maddi aktivlər üçün belə müntəzəm yenidən qiymətləndirmə aparılmasına ehtiyac yoxdur.

79. Qeyri-maddi aktiv yenidən qiymətləndirildikdə, aktivin balans dəyəri onun yenidən qiymətləndirmə dəyərinə çatdırılmalıdır. Yenidənqiymətləndirmə tarixinə aktiv aşağıdakı üsullardan biri ilə uçota alınır:

QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

(a) İlk dəyər xalis balans dəyərinin yenidən qiymətləndirilməsinə uyğun şəkildə dəyişdirilir. Məsələn, ilk dəyər bazar qiymətinə istinadən və ya xalis balans dəyərinin dəyişikliyi qədər proporsional şəkildə düzəldilə bilər. Yenidən qiymətləndirmə tarixinə yığılmış amortizasiya elə şəkildə düzəldilməlidir ki, o bütün yığılmış qiymətdən düşmə zərərini nəzərə almaqla ilk dəyərle xalis balans dəyəri arasında fərqə bərabər olsun; və ya

(b) Yığılmış amortizasiya aktivin ilk dəyərle müxabirləşərək sifira bərabər edilir.

Yığılmış amortizasiyanın düzəliş məbləği aktivin hazırkı Standartın 84 və 85-ci maddələrinə uyğun uçota alınmış balans dəyərində artımı və ya azalmanı formalaşdırır.

80. Əgər yenidən qiymətləndirilmiş qeyri-maddi aktivlər sinfindən olan qeyri-maddi aktiv, bu aktiv üçün fəal bazarın mövcud olmaması səbəbindən yenidən qiymətləndirilməsi mümkün olmazsa, bu zaman aktiv hər-hansı yığılmış amortizasiya və hər-hansı yığılmış qiymətdən düşmə zərərləri çıxılmaqla, ilk dəyərle ölçülməlidir.

81. Əgər yenidən qiymətləndirilmiş qeyri-maddi aktivin ədalətli dəyərinin artıq fəal bazarın məlumatlarına istinad edərək müəyyənləşdirilməsi qeyri-mümkündürsə, bu zaman, aktivin balans dəyəri onun hər hansı yığılmış amortizasiya və hər hansı yığılmış qiymətdən düşmə zərərləri çıxılmaqla fəal bazarın məlumatları əsasında son yenidən qiymətləndirilmə aparılmış tarixə olan yenidən qiymətləndirmə dəyəri olmalıdır.

82. Yenidən qiymətləndirilmiş qeyri-maddi aktiv üçün fəal bazarın artıq mövcud olmaması faktı aktivin qiymətdən düşməsinə səbəb ola bilər və bu İctimai Sektor üçün 21 və 26 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu standartlarına uyğun olaraq yoxlanılmalıdır.

83. Əgər sonrakı tarixdə fəal bazarın məlumatlarına istinad edərək aktivin ədalətli dəyərini müəyyən etmək mümkün olarsa, bu zaman, bu tarixdən başlayaraq yenidən qiymətləndirmə üsulu tətbiq edilir.

84. Əgər qeyri-maddi aktivin balans dəyəri yenidən qiymətləndirmə nəticəsində artarsa, bu artım, "yenidən qiymətləndirmə nəticəsində artım" başlığı altında bilavasitə kapitalın kredit hissəsində əks olunmalıdır. Lakin artım mənfəət və ya zərər hesabatında əvvəllər həmin hesabatda tanınmış eyni aktivin yenidən qiymətləndirmə zərərini bərpa etdiyi həcmdə tanınmalıdır.

85. Əgər qeyri-maddi aktivin balans dəyəri yenidən qiymətləndirmə nəticəsində azalarsa, bu azalma maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatda tanınmalıdır. Lakin belə azalma kapitalda əvvəllər "yenidən qiymətləndirmə nəticəsində artım" başlığı altında tanınmış eyni aktivin yenidən qiymətləndirmə artımını ləğv etdiyi həcmdə tanınmalıdır.

86. Kapitala daxil olan kumulyativ yenidənqiymətləndirmə artımı, bu artım realizə edilən zaman birbaşa bölüşdürülməmiş mənfəətə köçürülə bilər. Bütün artım aktivin istismardan çıxması və ya satılması üzrə realizə oluna bilər. Lakin artımın bəzi hissəsi təşkilat tərəfindən aktivin istifadə olunması müqabilində realizə edilə bilər; belə olan halda, realizə olunmuş artımın məbləği aktivin yenidən qiymətləndirilmiş balans dəyərinə əsaslanan amortizasiyası ilə aktivin ilk dəyərinə əsaslanan tanınacaq amortizasiya arasındakı fərkdir. Yenidən qiymətləndirmədən yaranmış artımdan bölüşdürülməmiş mənfəətə köçürmələr maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat vasitəsilə edilmir.

Faydalı istifadə müddəti

87. Təşkilat qeyri-maddi aktivin faydalı istifadə müddətinin məhdud və ya qeyri-müəyyən olduğunu qiymətləndirməlidir və əgər bu müddət məhdud olarsa, bu müddət ərzində istehsal edilən məhsul və ya oxşar malların sayı (həcmi) müəyyənləşdirilməlidir. Bütün

QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR
amillərin təhlilinə əsaslanmaqla təşkilata aktivin nağd vəsait axınını təmin edəcəyi

QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

müddət həddlərini əvvəlcədən proqnozlaşdırmaq qeyri-müəyyən olduğu halda, təşkilat tərəfindən qeyri-maddi aktivə faydalı istismar müddəti qeyri-müəyyən olan aktiv kimi baxılır.

88. Qeyri-maddi aktivin uçotu onun faydalı istifadə müddətinə əsaslanır. Faydalı istifadə müddəti məhdud olan qeyri-maddi aktiv amortizasiya edilir (bax: 96-105-ci maddələr), faydalı istifadə müddəti qeyri-müəyyən olan qeyri-maddi aktiv isə amortizasiya olunmur (bax: 106-109-cu maddələr).
89. Bir çox amillər, o cümlədən aşağıdakılar qeyri-maddi aktivlərin faydalı istifadə müddətini müəyyənləşdirərkən nəzərə alınır:
- (a) Təşkilat tərəfindən aktivin gözlənilən istifadəsi və digər idarəetmə heyəti tərəfindən aktivin hansı üsullarla səmərəli idarə edilə bilməsi;
 - (b) Aktivlər üçün məhsulun səciyyəvi istifadə dövrləri və eyni üsullarla istifadə olunan oxşar aktivlər üçün istifadə müddətinin hesablanmasına dair məlumat;
 - (c) Texniki, texnoloji, kommersiya və ya köhnəlmənin digər növləri,
 - (d) Aktivin fəaliyyət göstərdiyi sənaye sahəsinin sabitliyi, aktivdən yaranan mallar və ya xidmətlər üzrə bazar tələbində dəyişikliklər;
 - (e) Rəqiblər və ya potensial rəqiblər tərəfindən gözlənilən fəaliyyətlər;
 - (f) Aktivdən gözlənilən gələcək iqtisadi mənfəətin əldə olunması üçün tələb olunan texniki xidmət xərclərinin səviyyəsi və bu cür səviyyənin əldə olunması üçün təşkilatın bacarığı və niyyəti;
 - (g) Aktiv üzrə nəzarət müddəti və aktivlərdən istifadə üzrə hüquqi və ya oxşar məhdudiyətlər, məsələn, müvafiq lizinqin müddətinin bitməsi; və
 - (h) Aktivin faydalı istifadə müddətinin təşkilatın digər aktivlərinin istismar müddətindən asılı olub olmaması.
90. "Qeyri-müəyyən" termini "hədsiz" demək deyildir. Qeyri-maddi aktivin faydalı istifadə müddəti, həmin müddətin qiymətləndirilməsi zamanı aktivin müəyyənləşdirilmiş standart iş göstəricilərinin saxlanılması üçün tələb olunan gələcək təmir xərcləri səviyyəsini, eyni zamanda təşkilatın məhz belə səviyyəyə çatmaq bacarığı və niyyətini əks etdirir. Qeyri-maddi aktivin faydalı istifadə müddətinin qeyri-müəyyən olması haqda çıxarılan nəticə aktivin işlək vəziyyətdə saxlanılması üçün tələb olunan məsrəflərdən artıq planlaşdırılmış gələcək məsrəflərdən asılı olmalı deyil.
91. Texnologiyada, proqram təminatında və digər qeyri-maddi aktivlərdə sürətli dəyişikliklər texnoloji köhnəlməyə təsir edir. Bu səbəbdən də, onların faydalı istifadə müddətinin az olacağı ehtimal edilir. Aktivin istehsal etdiyi məhsulda satış qiymətinin gözlənilən azalması texniki və ya kommersiya xarakterli köhnəlməyə işarə ola bilər. Bu öz növbəsində gələcək iqtisadi səmərənin və ya xidmət potensialının azalmasının göstəricisi ola bilər.
92. Qeyri-maddi aktivin istismar müddəti çox uzun və hətta qeyri-müəyyən ola bilər. Qeyri-müəyyənlik qeyri-maddi aktivlərin faydalı istifadə müddətinin ehtiyatla hesablanması səbəbini doğruldur, lakin son dərəcə qısa olan fəaliyyət müddətinin seçilməsinə bəraət vermir.
- 93. Müqavilə hüquqlarından və ya digər qanuni hüquqlardan yaranan qeyri-maddi aktivlərin faydalı istifadə müddəti müqavilə hüquqları və ya digər qanuni hüquqlarla müəyyənləşdirilmiş müddətdən çox olmamalıdır, lakin bu, təşkilatın aktivdən istifadə etmək niyyətində olduğu müddətdən asılı olaraq daha qısa ola bilər. Əgər müqavilə hüquqları və ya digər qanuni hüquqlar yenidən bərpa oluna bilən məhdud müddət üçün**

verilərsə, və yalnız əgər yeniləşmənin təşkilat tərəfindən əhəmiyyətli xərc çəkilmədən həyata keçirilməsi barədə sübut varsa, qeyri-maddi aktivlərin faydalı istifadə müddətinə yeniləmiş dövr(lər) daxil edilməlidir.

94. Aktivlərin istismar müddətinə təsir edən həm iqtisadi, həm də hüquqi amillər mövcud ola bilər. İqtisadi amillər təşkilat tərəfindən gələcəkdə iqtisadi mənfəətin əldə olunacağı dövrü müəyyənləşdirir. Hüquqi amillər təşkilatın bu mənfəətə nəzarət etdiyi müddəti məhdudlaşdırır. İstismar müddəti bu amillər vasitəsilə müəyyənləşdirilən dövrlərdən daha qısadır.
95. Aşağıdakı amillərin mövcudluğu təşkilat tərəfindən mühüm xərclər çəkilmədən müqavilə və ya digər qanuni hüquqların bərpa edilə bilməsinə işarə edir:
- (a) Təcrübəyə əsaslanmaqla müqavilə və ya digər qanuni hüquqların bərpa ediləcəyinə dair sübut olduqda. Əgər bərpa üçüncü tərəfin razılığından asılıdırsa, buna üçüncü tərəfin öz razılığını verməsinə dair sübut daxildir;
 - (b) Bərpanı əldə etmək üçün zəruri olan hər hansı şərtlərin təmin olunacağına dair sübut olduqda; və
 - (c) Təşkilata bərpa üzrə daxil olması ehtimal edilən gələcək iqtisadi mənfəət ilə müqayisədə təşkilat üçün mühüm əhəmiyyət kəsb etməyən bərpa dəyəri.

Bərpa üzrə təşkilata daxil olması ehtimal edilən gələcək iqtisadi mənfəət ilə müqayisədə bərpanın dəyəri əhəmiyyətlidirsə, bərpa dəyəri bərpa tarixinə yeni qeyri-maddi aktivin alınması dəyərini əks etdirir.

Məhdud istismar müddətli qeyri-maddi aktivlər

Amortizasiya müddəti və amortizasiya metodu

96. **Məhdud istismar müddətli qeyri-maddi aktivin amortizasiya məbləği müntəzəm əsasda onun faydalı istifadə müddəti üzrə paylaşdırılmalıdır. Amortizasiya aktiv istifadəyə hazır olduqda, yəni rəhbərlik tərəfindən nəzərdə tutulan tərzdə fəaliyyət göstərmək üçün tələb olunan məkan və mühitlə təmin edildikdə başlanmalıdır. Aktiv satış üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlərin uçotunu tənzimləyən yerli və Beynəlxalq Mühəsibat Uçotu Standartlarına müvafiq olaraq satış üçün nəzərdə tutulmuş aktiv kimi (və ya satış üçün nəzərdə tutulmuş kimi təsnifləşdirilən satış qrupuna daxil edildikdə) təsnifləşdirildiyi ilk tarixdən və ya aktivin tanınması dayandırıldığı tarixdən etibarən amortizasiya dayandırılmalıdır. İstifadə olunmuş amortizasiya metodu təşkilat tərəfindən aktiv üzrə sərf edilməsi gözlənilən gələcək iqtisadi mənfəət sxemini əks etdirməlidir. Əgər həmin sxem düzgün müəyyənləşdirilməzsə, düz xətt üsulundan istifadə olunmalıdır. Hər dövr üzrə amortizasiya ayırmaları bu və ya digər Standart bunun digər aktivin balans dəyərinə daxil edilməsinə icazə verdiyi və ya tələb etdiyi hallar istisna olmaqla mənfəət və ya zərər haqqında hesabatda tanınmalıdır.**

97. Aktivin köhnəlmə məbləğinin onun faydalı istifadə müddəti üzrə sistemə əsasda paylaşdırılması üçün müxtəlif amortizasiya metodlarından istifadə edilə bilər. Bu metodlara düz xətt, azalan qalıq və istehsal vahidləri metodları daxildir. İstifadə olunan amortizasiya metodu aktivdə təcəssüm olunan gözlənilən gələcək iqtisadi mənfəətdən istifadə edilməsi üzrə ehtimal olunan sxemə uyğun olaraq seçilir və gələcək iqtisadi səmərədən istifadə üzrə bu qrafik dəyişməyənədək, ardıcıl olaraq dövrdən dövrə təbiiq edilir.

QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

97A. Əksi sübut oluna bilən fərziyyə var ki, aktivin istifadəsindən yaranan gəlir əsasında qurulmuş amortizasiya modeli məqsədə uyğun sayılır. Aktivin istifadəsindən yaranan gəlir adətən aktivin iqtisadi səmərəsinin və ya xidmət potensialının işlətməsindən başqa digər amilləri özündə əks etdirir. Məsələn, gəlir digər proseslərin və resursların, satış fəaliyyətinin, qiymət və həcm dəyişikliklərin təsirinə məruz qalır. Gəliri formalaşdıran qiymət komponenti inflasiya nəticəsində dəyişə bilər, və bu dəyişikliyin aktivin işlədilməsinə heç bir aidiyyəti yoxdur. Bu fərziyyənin rədd olunması yalnız məhdud hallarda mümkündür:

- (a) 97C maddəsində izah olunduğu kimi qeyri-maddi aktivin gəlirlə ifadə olunması halda; və ya
- (b) qeyri-maddi aktivdən iqtisadi səmərənin və ya xidmət potensialının istehlak olunması ilə gəlirin arasında yüksək korellasiya olduğu halda.

97B. 97-ci maddəyə əsasən uyğun amortizasiya metodunu seçmək üçün təşkilat qeyri-maddi aktivə məxsus olan əsas məhdulayıcı amili müəyyən edə bilər. Məsələn, qeyri-maddi aktivin istifadə haqqlarını müəyyən edən müqavilə təşkilat üçün aktivdən istifadəni il sayına, məhsul həcminə və ya gəlir məbləğinə bağlaya bilər. Belə məhdulayıcı amilin tapılması təşkilat üçün uyğun amortizasiya metodunun seçilməsində başlanğıc nöqtəsi ola bilər. Lakin, iqtisadi səmərənin və xidmət potensialın istehlak olunmasını daha dəqiq əks etdirən üsul varsa, onda o seçilməlidir.

97C. O halda ki qeyri-maddi aktivə məxsus əsas məhdulayıcı amil müəyyən gəlirin əldə edilməsidir, aktivin yaratdığı gəlir amortizasiya üsulunun əsası kimi götürülə bilər. Məsələn, ödənişli avtomobil yolunun idarə edilməsinə verilən hüquq (lisenziya) həmin yoldan qazanılan gəlirin cəmi kumlyativ məbləğinə bağlı ola bilər. Qeyri-maddi aktivin istifadəsi üçün müqavilə üzrə gəlirin əsas məhdulayıcı amil kimi müəyyən edildiyi hallarda, ümumi gəlirin məbləği müqavilədə göstərilmək şərti ilə qazanılacaq gəlir aktivin amortizasiyası üçün uyğun əsas kimi götürülə bilər.

98. Amortizasiya adətən mənfəət və ya zərər hesabatında tanınır. Lakin bəzən aktivdə təcəssüm edilən gələcək iqtisadi mənfəət digər aktivlərin istehsalına sərf olunur. Bu halda, amortizasiya xərcləri digər aktivin ilkin dəyərinin bir hissəsini təşkil edir və onun balans dəyərinə daxil edilir. Məsələn, istehsal prosesində istifadə olunan qeyri-maddi aktivlərin amortizasiyası ehtiyatların balans dəyərinə daxil edilir (bax: "Ehtiyatlar" adlı İctimai Sektor üçün 12 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu standartı).

Son qalıq dəyəri

99. Məhdud istismar müddətli qeyri-maddi aktivin son qalıq dəyəri aşağıdakı hallar olmadıqda sifira bərabər olduğu ehtimal olunur:

- (a) Faydalı istifadə müddətinin sonunda aktivin üçüncü tərəfdən alınacağı öhdəliyinin mövcud olması; və ya**
- (b) Aktiv üçün fəal bazarın mövcud olması və:**
 - (i) Qalıq dəyərinin bu bazardakı məlumatlara istinadən müəyyən edilə bilmə ehtimalı; və**
 - (ii) Aktivin faydalı istifadə dövrünün sonunda bu cür bazarın mövcud olacağı ehtimalı.**

100. Məhdud istismar müddətli aktivin amortizasiya olunan məbləği onun son qalıq dəyəri çıxıldıqdan sonra müəyyən edilir. Son qalıq dəyəri sıfırdan başqa rəqəm olduqda, təşkilat qeyri-maddi aktivini onun istismar müddəti başa çatanadək satılmasını nəzərdə tutur.

QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

101. Aktivin son qalıq dəyərini qiymətləndirilməsi faydalı istifadə müddəti sona çatmış və aktivin istifadə olunacağı şəraitə oxşar şəraitlərdə istismar olunmuş oxşar aktivlərin satışı üzrə qiymətləndirmə aparılan tarixdə üstünlük təşkil edən qiyməti istifadə etməklə satış üzrə bərpa edilə bilən məbləğə əsaslanır. Qalıq dəyəri ən azı hər maliyyə ilinin sonunda yenidən nəzərdən keçirilir. Aktivin qalıq dəyərində dəyişiklik "Uçot siyasəti, uçot qiymətləndirmələrində dəyişikliklər və səhvlər" adlı İctimai Sektor üçün 3 №-li Mühasibat Uçotu standartına uyğun olaraq uçot qiymətləndirmələrində dəyişiklik kimi qeydə alınır.
102. Qeyri-maddi aktivlərin qalıq dəyəri aktivin balans dəyərində bərabər olan və ya ondan daha çox olan məbləğə dək arta bilər. Əgər belə hal baş verərsə, aktivin qalıq dəyəri sonradan özünün balans dəyərindən aşağı dəyərə düşdüyü hal istisna olmaqla, və ya düşənədək, aktivin amortizasiya xərcləri sifira bərabər olacaqdır.

Amortizasiya dövrü və amortizasiya metoduna yenidən baxılması

103. **Məhdud istismar müddətli qeyri-maddi aktivin amortizasiya dövrü və amortizasiya metodu ən azı hər maliyyə ilinin sonunda nəzərdən keçirilməlidir. Əgər aktivin ehtimal olunan faydalı istifadə müddəti əvvəlki qiymətləndirilmələrdən fərqlənərsə, amortizasiya müddəti də buna müvafiq dəyişilməlidir. Əgər aktivdə təcəssüm olunan gələcək iqtisadi səmərənin istifadəsinin ehtimal olunan sxemində dəyişiklik baş vermişsə, bu zaman, amortizasiya metodu da dəyişikliyə uğramış sxemə əks etdirmək üçün dəyişilməlidir. Bu cür dəyişikliklər uçot qiymətləndirmələrində dəyişiklik kimi İctimai Sektor üçün 3 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu standartına uyğun olaraq qeydə alınmalıdır.**

QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

104. Qeyri-maddi aktivin istismar müddəti ərzində onun hesablanmış istismar müddətinin qiymətləndirilməsinin düzgün olmadığı aşkar oluna bilər. Məsələn, qiymətdən düşmə zərərinin tanınması amortizasiya müddətinin dəyişilməsinin zəruri olduğuna işarə edə bilər.
105. Vaxt keçdikdə, qeyri-maddi aktivdən təşkilata daxil olması gözlənilən gələcək iqtisadi mənfəətin modeli dəyişilə bilər. Məsələn, amortizasiya üçün düz xətt üsulunun əvəzinə azalan balans metodunun uyğun olduğu aydınlaşa bilər. Digər misal ondan ibarətdir ki, lisenziya ilə ifadə olunan hüquqlardan istifadə, biznes planının digər komponentləri üzrə gözlənilən fəaliyyəti təxirə salır. Bu halda, aktivdən daxil olan iqtisadi səmərə sonrakı dövrlərdə əldə olunmaya bilər.

Faydalı istifadə müddəti qeyri-müəyyən olan qeyri-maddi aktivlər

106. Faydalı istifadə müddəti qeyri-müəyyən olan qeyri-maddi aktivlər amortizasiya edilmir.

107. İctimai Sektor üçün 21 və 26 №-li Beynəlxalq Mühəsibat Uçotu standartlarına uyğun olaraq təşkilat aktivin bərpa dəyəri ilə onun balans dəyərini müqayisə etməklə, faydalı istifadə müddəti qeyri-müəyyən olan qeyri-maddi aktivin qiymətdən düşməsinə yoxlamalıdır:
- (a) İllik əsasda; və
 - (b) Qeyri-maddi aktivin istənilən an qiymətdən düşmə ehtimalı mövcud olduqda.

Faydalı istifadə müddətinin qiymətləndirilməsinə yenidən baxılması

108. Amortizasiya olunmayan qeyri-maddi aktivin faydalı istifadə müddəti, hadisə və vəziyyətlərin həmin aktivin qeyri-müəyyən faydalı istifadə müddətinin qiymətləndirilməsinə təmin etməkdə davam edib-etmədiyini müəyyən etmək üçün hər bir dövrdə yenidən baxılmalıdır. Əgər belə hal mövcud deyilsə, faydalı istifadə müddətinin qeyri-müəyyən müddətdən məhdud müddətə dəyişilməsi "Uçot siyasəti, uçot qiymətləndirmələrində dəyişikliklər və səhvlər" adlı İctimai Sektor üçün Mühəsibat Uçotu Standartına uyğun olaraq uçot qiymətləndirilməsində dəyişiklik kimi qeydə alınır.
109. Qeyri-maddi aktivin faydalı istifadə müddətinin qeyri-müəyyən müddətdən məhdud müddətə dəyişilməsi həmin aktivin qiymətdən düşməsinə bir işarə ola bilər. Bunun nəticəsi olaraq, təşkilat aktivin İctimai Sektor üçün 21 və 26 №-li Beynəlxalq Mühəsibat Uçotu Standartlarına əsasən müəyyənləşdirilən bərpa dəyəri ilə onun balans dəyərini müqayisə edərək aktivin qiymətdən düşməsinə yoxlayır və balans dəyərinin bərpa dəyərindən artıq olduğu hər hansı məbləği qiymətdən düşmə zərəri kimi tanıyır.

Balans dəyərinin bərpa edilə bilinməsi – qiymətdən düşmə zərərləri

110. Aktivin qiymətdən düşüb-düşmədiyini qiymətləndirmək üçün təşkilat İctimai Sektor üçün 21 və 26 №-li Beynəlxalq Mühəsibat Uçotu Standartlarını tətbiq edir. Həmin standartlarda təşkilat tərəfindən aktivlərin balans dəyərinin nə zaman və necə yoxlandığı, aktivlərin bərpa dəyərinin necə müəyyənləşdirildiyi və qiymətdən düşmə zərərinin nə zaman tanındığı yaxud ləğv edildiyi açıqlanır.

Aktivlərin istismardan çıxması və silinməsi

111. Qeyri-maddi aktivin aşağıdakı hallarda tanınması dayandırılmalıdır:

- (a) Silinmə zamanı (qeyri-kommersiya əməliyyatı vasitəsilə silinmə daxil olmaqla); və ya
- (b) Aktivin istifadəsindən və ya silinməsindən hər hansı gələcək iqtisadi səmərənin daxil olması gözlənmədikdə.

112. Qeyri-maddi aktivin tanınmasının dayandırılması nəticəsində yaranan qazanc və ya itkilər, silinmədən gələn xalis daxilolmalar (əgər mövcuddursa) (mədaxillər) ilə aktivin balans dəyəri arasındakı fərq kimi müəyyən edilməlidir. Bunlar, aktivin tanınması dayandırıldıqda, maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatda tanınmalıdır.

113. Aktivlərin silinməsi müxtəlif yollarla baş verə bilər. (satış, maliyyə lizininə daxil olmaqla və ya bağışlanmaqla). Belə aktivlərin silinmə tarixini müəyyənləşdirərkən, təşkilat malların satışından əldə olunan gəliri tanımaq üçün "Kommersiya əməliyyatları üzrə gəlirlər" adlı İctimai Sektor üçün 9 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu standartındakı meyardan istifadə edir.

114. Əgər 28-ci maddədə öz əksini tapmış tanınma prinsipinə əsasən, təşkilat qeyri-maddi aktivin bir hissəsinin əvəzlənmə dəyərini aktivin balans dəyərində tanıyarsa, bu zaman o, əvəzlənmiş hissənin balans dəyərini tanınmasını dayandırmış olur. Əgər təşkilat tərəfindən əvəzlənmiş hissənin balans dəyərini müəyyən edilməsi praktiki nöqtəyi nəzərdən mümkün olmazsa, təşkilat əvəzlənmiş hissənin alış tarixinə olan ilkin dəyərini və ya onun daxili imkanlar hesabına yaradıldığı zamanda bərabər olduğu dəyərin əvəzinə əvəzləmə xərcini qəbul edə bilər.

115. Qeyri-maddi aktivlərin silinməsi zamanı alınan kompensasiya ilkin olaraq onun ədalətli dəyəri üzrə tanınır. Əgər qeyri-maddi aktiv ilə bağlı ödəniş təxirə salınsa, əldə edilmiş kompensasiya ilkin olaraq nağd qiymət ekvivalenti ilə tanınır. Kompensasiyanın nominal məbləği ilə nağd qiymət ekvivalenti arasındakı fərq standarta uyğun olaraq alınacaq məbləğ üzrə real gəliri əks etdirən faiz gəliri kimi tanınır.

116. Aktivlərdən daha istifadə olunmadıqda, məhdud istifadə müddətli qeyri-maddi aktivlərin amortizasiyası standarta əsasən aktiv tam köhnəlməyəndək və ya satış üçün saxlanılan aktiv kimi təsnifləşdirilməyəndək (və ya satış üçün saxlanılan aktiv kimi təsnifləşdirilmiş silinmə qrupuna daxil edilməyəndək) dayandırılır.

Məlumatın açıqlanması

Ümumi müddəalar

117. Təşkilat daxili imkanlar hesabına yaradılmış aktivlər ilə digər qeyri-maddi aktivlər arasında fərq qoyaraq, qeyri-maddi aktivlərin hər bir sinfi üzrə aşağıdakı informasiyanı açıqlamalıdır:

- (a) Aktivin faydalı istifadə müddətinin qeyri-müəyyən və ya məhdud olduğunu və əgər faydalı istifadə müddəti məhduddursa, faydalı istifadə müddətləri və ya amortizasiya normaları;
- (b) Məhdud faydalı istifadə müddətli qeyri-maddi aktivlər üçün istifadə olunan amortizasiya üsulları;

QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

- (c) Hesabat dövrünün əvvəli və sonuna olan ümumi balans dəyəri və hər hansı yığılmış amortizasiya (yığılmış qiymətdən düşmə zərərləri ilə birgə);
- (d) Qeyri-maddi aktivlərin amortizasiyasının daxil olduğu maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatın maddələri;
- (e) Hesabat dövrünün əvvəlində və sonunda aşağıdakılar əks etdirilməklə, balans dəyərinin tutuşdurulması:
 - (i) Daxili imkanlar hesabına yaradılmış, ayrıca əldə olunmuş və biznesin birləşməsi nəticəsində əmələ gəldiyini ayrılıqda göstərən daxilolmalar;
 - (ii) Satış üçün saxlanılan kimi təsnifatlandırılan və ya müvafiq yerli və beynəlxalq standartlara uyğun olaraq satış üçün saxlanılan kimi təsnifatlandırılan silinə qrupuna daxil edilmiş aktivlər və digər silinmələr;
 - (iii) 74, 84 və 85-ci maddələrə əsasən dövr ərzində yenidən qiymətləndirmələrdən yaranan artımlar və ya azalmalar (əgər varsa);
 - (iv) İctimai Sektor üçün 21 və 26 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu standartlarına uyğun olaraq dövr ərzində maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatda tanınmış qiymətdən düşmə zərərləri (əgər varsa);
 - (v) İctimai Sektor üçün 21 və 26 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu standartlarına uyğun olaraq dövr ərzində maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında geri qaytarılmış qiymətdən düşmə zərərləri (əgər varsa);
 - (vi) Hesabat dövründə tanınan hər-hansı amortizasiya;
 - (vii) Təşkilatın maliyyə hesabatlarının hesabat məzənnəsi və xarici əməliyyatın hesabat məzənnəsinə keçirilməsi üzrə yaranan xalis mübadilə fərqləri; və
 - (viii) Hesabat dövrü ərzində balans dəyərinəki digər dəyişikliklər.

118. Qeyri-maddi aktivlər sinfi oxşar xüsusiyyətə malik olan və təşkilatın əməliyyatlarında istifadə olunan aktivlər qrupudur. Ayrı sinifdən olan aktivlərə aşağıdakılar daxil ola bilər:

- (a) Brendlər;
- (b) Kompüter proqramları;
- (c) Lisenziyalar;
- (d) Müəllif hüquqları, patentlər, və digər sənaye mülkiyyət hüquqları, xidmət və əməliyyat hüquqları;
- (e) Formullar, modellər, dizayn işləri və prototiplər və;
- (f) Hələ də hazırlanmaqda olan qeyri-maddi aktivlər.

Yuxarıda qeyd olunan siniflər o zaman daha kiçik (böyük) siniflərə bölünür ki, bu maliyyə hesabatlarının istifadəçiləri üçün daha müvafiq məlumatı təqdim etsin.

119. 117-ci maddənin (e) (iii)-(v) bəndləri tərəfindən tələb olunan məlumatdan əlavə İctimai Sektor üçün 21 və 26 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu standartlarına uyğun olaraq təşkilat qiymətdən düşən qeyri-maddi aktivlər haqqında məlumatı açıqlayır.

120. İctimai Sektor üçün 3 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu standartı təşkilatdan cari dövrdə əhəmiyyətli təsirə malik və ya sonrakı dövrlərdə əhəmiyyətli təsir etməsi ehtimalı olan hər-

QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

hansı dəyişikliyin məbləği və xüsusiyyətini uçot qiymətində açıqlamağı tələb edir. Bu cür açıqlamalar aşağıdakı dəyişikliklərdən yarana bilər:

- (a) Qeyri-maddi aktivin faydalı istifadə müddətinin qiymətləndirilməsindən;
- (b) Amortizasiya üsulundan; və ya
- (c) Qalıq dəyərlərindən.

121. Təşkilat həmçinin aşağıdakı məlumatı açıqlamalıdır:

- (a) Qeyri-müəyyən faydalı istifadə müddəti olan aktiv kimi qiymətləndirilmiş qeyri-maddi aktiv üçün bu aktivin balans dəyəri və qeyri-müəyyən faydalı istifadə müddətinin qiymətləndirilməsini təmin edən səbəbləri; Bu səbəbləri göstərməklə, təşkilat aktivin qeyri-müəyyən faydalı istifadə müddətinə malik olduğunun müəyyənləşdirilməsində ciddi təsir edən faktları açıqlayacaqdır;
- (b) Təşkilatın maliyyə hesabatları üçün əhəmiyyət kəsb edən hər-hansı fərdi qeyri-maddi aktivin balans dəyəri və yerdə qalan amortizasiya dövrü;
- (c) Hökumət qrantları və ya qeyri-kommersiya əməliyyatı hesabına əldə olunan və ilkin olaraq ədalətli dəyərlə tanınan qeyri-maddi aktivlər üçün (bax: 42-43-cü maddə):
 - (i) Bu aktivlər üçün ilkin olaraq tanınmış ədalətli dəyəri;
 - (ii) Onların balans dəyəri; və
 - (iii) Tanındıqdan sonra ilkin dəyəri modeli yaxud yenidən qiymətləndirmə modelinə əsasən hesablandığının müəyyənləşməsi.
- (d) Əmlak hüquqları məhdud olan qeyri-maddi aktivlərin mövcud olması və onların balans dəyərləri və həmçinin öhdəliklər üzrə təminat şəklində girov qoyulan qeyri-maddi aktivlərin balans dəyəri; və
- (e) Qeyri-maddi aktivlərin alınması üçün müqavilə öhdəliklərinin məbləği.

122. Təşkilat qeyri-maddi aktivlərin istifadə müddətinin qeyri-müəyyən olduğunun müəyyənləşdirilməsində mühüm rol oynayan amilləri açıqlayarkən 89-cu maddədə qeyd olunan amillərin siyahısını nəzərdən keçirir.

İlkin tanınmadan sonra yenidən qiymətləndirmə modelindən istifadə etməklə ölçülən qeyri-maddi aktivlər

123. Əgər qeyri-maddi aktivlər yenidən qiymətləndirmə dəyərində hesablanarsa, təşkilat aşağıdakı informasiyalı açıqlamalıdır:

- (a) Qeyri-maddi aktivlərin sinifləri üzrə:
 - (i) Yenidən qiymətləndirmənin həyata keçirilməsi tarixi;
 - (ii) Yenidən qiymətləndirilmiş qeyri-maddi aktivlərin balans dəyəri; və
 - (iii) Qeyri-maddi aktivin yenidən qiymətləndirilmiş sinfi 73-cü maddədəki ilkin dəyəri modelini tətbiq edilməklə tanındıqdan sonra qiymətləndirilərsə, qeyri-maddi aktivin tanınacaq balans dəyəri;

QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

- (b) Dövr ərzində olan dəyişikliklər və səhmdarlar arasında qalğın bölüşdürülməsi üzrə hər-hansı məhdudiyətlər göstərən hesabat dövrünün əvvəli və sonu üçün qeyri-maddi aktivlərlə əlaqəli yenidən qiymətləndirmədən yaranan artım məbləği; və
- (c) Aktivlərin ədalətli dəyərlərinin qiymətləndirilməsi zamanı tətbiq olunan üsullar və əhəmiyyətli fərziyyələr.

124. Yenidən qiymətləndirilmiş aktiv sinfini açıqlama məqsədilə daha geniş siniflərə ayırmaq lazım ola bilər. Lakin bu həm ilkin dəyəri, həm də yenidən qiymətləndirmə modelləri əsasında hesablanmış məbləğlərin daxil olduğu qeyri-maddi aktivlər sinfinin birləşməsi ilə nəticələndikdə, aktivlərin siniflərə ayrılması baş vermir.

Tədqiqat və təcrübə-konstruktor işləri xərcləri

125. Təşkilat hesabat dövrü ərzində xərclər kimi tanınan tədqiqat və təcrübə-konstruktor işləri xərclərinin ümumi məbləğini açıqlamalıdır.

126. tədqiqat və təcrübə-konstruktor işləri xərclərinə tədqiqat və təcrübə-konstruktor işləri fəaliyyətlərinə birbaşa aid olan bütün xərclər daxildir (125-ci maddədə açıqlama tələbi məqsədilə daxil edilmiş xərclərin növü haqqında təlimat üçün 64 və 65-ci maddələrə baxın).

Digər açıqlamalar

127. Təşkilat tərəfindən aşağıdakı məlumatın açıqlanması bəyənilir, lakin bunu etmək məcburi deyil:

- (a) Hələ də istifadə olunan hər hansı tam amortizasiya olunmuş aktivin təsviri; və
- (b) Təşkilat tərəfindən nəzarət edilən, lakin bu standartdakı tanınma meyarına cavab vermədiyindən yaradılmış aktiv kimi tanınmayan mühüm qeyri-maddi aktivlərin qısa təsviri.

Keçid müddəaları

128. (çıxarılmışdır)

129. (çıxarılmışdır)

130. (çıxarılmışdır)

130A. 2015-ci ilin yanvar ayında dərc olunmuş "İSMUBS-a düzəlişlər 2014" sayəsində 79-cu maddəyə düzəliş edilmişdir. Təşkilat bu dəyişiklikləri onların tətbiqetmə tarixindən sonra başlayan dövrlərdə və bir öncəki dövrdə tanınmış yenidən qiymətləndirmələrə tətbiq etməlidir.

Qüvvəyə minmə tarixi

131. Bu standartın qüvvəyə minməsi Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin müvafiq əmri ilə müəyyən edilir.

131A. 2015-ci ilin yanvar ayında dərc olunmuş İSMUBS 35 və İSMUBS 37 sayəsində 6(d) maddəsinə düzəliş edildi. Təşkilat İSMUBS 35 və İSMUBS 37 tətbiq etdiyi zaman bu düzəlişləri də tətbiq etməlidir.

132. Təşkilat bu qüvvəyə minmə tarixindən sonrakı maliyyə hesabatı məqsədləri üçün İSMUBS 33-də verilmiş mühasibatın hesablama metodunu qəbul etdikdə, bu Standart hesablama metodunun qəbul edilmə tarixini və ya bu tarixdən sonrakı dövrlərini əhatə edən təşkilatın illik maliyyə hesabatlarına tətbiq olunur.

132A. 2015-ci ilin yanvar ayında dərc olunmuş İSMUBS 33 sayəsində 128, 129, 130 və 132-ci maddələrə düzəliş edildi. Təşkilat bu dəyişiklikləri 1 yanvar 2017 tarixindən sonra başlayan dövrlər üçün maliyyə hesabatlarında tətbiq etməlidir. Erkən tətbiqə icazə verilir. Əgər təşkilat İSMUBS 33-ü 1 yanvar 2017-dən öncə tətbiq edərsə, o bu dəyişiklikləri də eyni dövrdə tətbiq etməlidir.

133. 2015-ci ilin yanvar ayında dərc olunmuş “İSMUBS-a düzəlişlər 2014” sayəsində 79, 91 və 97-ci maddələrə cü maddələrə düzəlişlər edilmişdir və 97A, 97B, 97C və 130A maddələri əlavə olunmuşdur. Təşkilat bu dəyişiklikləri 1 yanvar 2015 tarixindən sonra başlayan dövrlər üçün maliyyə hesabatlarında tətbiq etməlidir. Erkən tətbiqə təşviq olunur. Əgər təşkilat düzəlişi 1 yanvar 2015-dən öncə tətbiq edərsə, o bu faktı açıqlamalıdır.